

Bándli Judit¹

A MŰHELY, AHOL A MAGYAR MINT IDEGEN NYELV SZAKMÁVÁ VÁLT

Szili Katalin születésnapjára.

„nyelvünket kívülről, az idegen szemével kell látnunk”

(Szili 2006c: 9)

Abstract

The study is written about the history of the Hungarian as a Foreign Language Department of Eötvös Loránd University. In particular, it presents the work of the teachers in the position of head of department from the perspective of promoting the teaching of Hungarian as a Foreign Language. Therefore, it is primarily their Hungarian language educational materials, methodology studies and publications on teaching Hungarian that are included here.

Keywords: *teaching Hungarian as a Foreign Language at ELTE, history of Hungarian as a Foreign Language Department, methodology, educational materials*

Kulcsszavak: *a magyar mint idegen nyelv oktatása az ELTE-n, a Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék története, módszertan, tananyagok*

1. Bevezetés

Az ELTE Magyar mint Idegen Nyelv Tanszékének eseménydús története egy egész kötetet betöltene, de jelen kiadvány keretei arra kényszerítenek, hogy néhány választott szempont alapján mutassam be a múltját és jelenét. Ezért dolgozatomban a Tanszék életét meghatározó, lektorátusvezetői / tanszékvezetői pozíciót is betöltő tanáregyeniségek munkájával foglalkozom a magyar mint idegen nyelv oktatásnak ügyét előremozdító tevékenységük nézőpontjából. S bár mindannyian több területen is működtek, munkáik közül – a magyar nyelv tanítását állítva a középpontba – elsősorban az általuk írt magyar nyelvi tananyagokat, önálló módszertani műveket és a magyaroktatás kérdéseivel foglalkozó kiadványokat veszem számba.

Nagy segítség volt számomra, hogy munkám váza már lényegében készen állt, hiszen a tanszéki honlapon évek óta olvasható a Szili Katalin által írt összefoglaló a Tanszék történetéről (Szili 2017).

1 Bándli Judit PhD, ELTE BTK Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék; bandli.judit@btk.elte.hu

2. A kezdetek

A Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék elődjének a pesti egyetemen 1791-ben a magyar nyelv oktatására létrejött „tanítószéket” tekintjük. Akkoriban sem a magyar nyelvnek, sem más modern nyelveknek nem volt tanszéke, így ez az esemény – annak ellenére, hogy lényegében csupán egy magyartanári állás létesítéséről volt szó – mérföldkőnek számított a magyaroktatás történetében.

Előzménye az országgyűlés 1790/91-es nyelvtörvénye volt. A magyar nyelv oktatási intézményekben való tanításával kapcsolatban aXVI. törvénycikk így fogalmaz (idézi Éder 1991: 4):

„Ő szent felsége biztosítja a hű karokat és rendeket, hogy semmiféle ügyre nézve nem fogja idegen nyelv használatát behozni: hogy azonban a magyar anyanyelv inkább elterjedjen és kiműveltessék, a gimnáziumokban, az akadémiákban és a magyar egyetemen a magyar nyelv és stílus számára külön tanárt fognak kinevezni, hogy azoknak, akik ezt a nyelvet nem tudják, és meg akarják tanulni, vagy pedig ezt a nyelvet valamennyire már ismerik, és magukat benne tökéletesíteni akarják, alkalmuk legyen bármely irányban kívánságuk teljesedésére...”

A törvénycikktehát azoknak biztosítja a magyar nyelv oktatását, akik egyáltalán nem vagy csak alacsony szinten beszélik a nyelvet, azaz akik számára a magyar idegen nyelv, esetleg környezetnyelv (Éder 1991).

Ezzel a célkitűzéssel összhangban a pesti egyetemen létrehoztak egy olyan tanítószéket, amelynek elsődleges feladata a magyar nyelv oktatása. A státusza is különleges volt, hiszen nem a bölcsészkar részeként, hanem ún. karközi helyzetben működött (Nádor 1998:57). Első hivatalosan kinevezett tanára Vályi András volt, akit 1791. június 7-én ünnepélyes keretek között iktattak be az állásba. Erről a következőképpen adott hírt a Hadi és Más Nevezetes Történetek (idézi Éder 1991: 3):

„Amiről élesztő reménységet nyújtottunk vólt, hogy t.i. a' Magyar Nyelvnek és a Stílusnak közönséges taníttatása minden órán el fog kezdődni a' Pesti Universitásban: immár bé tellyesedett. E' folyó hónapnak 7-dikén iktattatott bé, az e' végre ki rendelt Tanító N. Vályi András Úr hivatalába, kinek hazafíúi tüzetől, s esmeretes szép tehetségeitől sokat várhatunk.

A sok nyelven beszélő, nyelvtehetségnek tartott Vályi iskolai tanulmányai befejezése után Lőcsén tanítóskodott, ezután Kazinczy pártfogoltjaként és munkatársaként kassai tanár, majd a kassai tankerület felügyelője lett. Valószínűleg a munkája elvesztése miatti katolizálása vezetett a Kazinczyval való szakításhoz. Nem sokkal ezután azonban elnyerte a pesti egyetem magyartanári állását, méghozzá érdekes körülmények között, hiszen a távozó németnyelv-oktatásért felelős tanár helyére adta be a kinevezési kérelmét. Az állást végül pályázat nélkül kapta meg. Beiktatási beszédében felvázolta a feladatköröket, ahol az elsődleges célok között szerepel az „Ország' Nyelvének terjesztése, és annak tisztogatása” (idézi Nádor 2014, Éder 1991).

A következő év szintén fontos dátum, mert az 1792. évi VII. törvénycikk rendes és kötelező tantárggyá tette a magyar nyelvet, és kimondta, hogy bizonyos időszakon belül csak azok tölthetnek be közhivatalokat, akik megfelelő szinten beszélik a magyart, és ezt bizonyítvánnyal is tudják igazolni. Ebben része volt Vályi Andrásnak is, aki 1792-ben

kiadott röpiratban fordult az országgyűléshez „*A' Magyar tanító székek hathatósabb előmenetelért*” (idézi Éder 1991: 8).

Vályi lelkesen látott neki a munkának – egyedül. A tanítási koncepció és a tantervek kidolgozása mellett tananyagokat is írt. A diákokat „két tsapatokra (...), úgymint *Kezdőkre és Gyarapodókra*” (idézi Éder 1991: 9) osztotta fel, azaz főleg kezdő és középhaladó szinten kellett tanítania diákjainak a magyar nyelvet (Éder 1991, Nádor 1998:57).

Professzorságának első évében, 1792-ben adták ki az első magyarnyelv-tanítással foglalkozó könyvét latinul (*Fundamenta lingvam ungaricam practice docendi et discendi, cum tabella in hunc finem preparata*) és németül (*Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren, und zu lernen: nebst einer hiezu, eingerichteten Hilfstabelle*)². Akadnak, akik az iskolai célokra készült rövid nyelvkönyvek, nyelvtankönyvek közé sorolják a munkát (Benkő 1960, Mészáros 1976), Éder Zoltán (1991) azonban a magyarnyelv-oktatás első módszertani kézikönyvének tartja – ahogy maga a cím is utal rá³. Kétségtelen azonban, hogy Vályi művét tankönyvként is használták. A rövid terjedelmű könyv nem törekszik a magyar nyelv rendszerének teljes bemutatására, a tárgyalt jelenségek szemléltetési módját egyértelműen a tanítás–tanulás folyamatának szempontjai határozzák meg (Éder, 1992, Nádor 2014).

A „gyarapodóknak”, azaz a középhaladóknak írta *A magyar nyelvnek könnyen és hasznosan lehető megtanulására vezető rövid ösvény, avagy sokféle gyakorlások példái a magyar könyvszerzők munkáiból* című művét, amely 1793-ban jelent meg. Az olvasókönyv különböző műfajú szövegeket tartalmaz, melyeket a szerző a következőképpen csoportosít: „*Mesék. Külömbféle példázatok. Az állatokról. Oktatások az okos élet módgyára. Külömbféle versezetek*” (Vályi 1793). A szövegek értelmezéséhez módszertani kapaszkodókat is kap a nyelvtanuló.

Bár témánk szempontjából a magyar nyelv oktatására készült tananyagok a legfontosabbak, meg kell említenünk, hogy nem kizárólag a magyartanítás ügyével foglalkozó szakemberként, hanem földrajztudósként is számon tartjuk. Ő készítette az első betűrendes magyar helységnévtárat *Magyar Országának leírása* címmel. A háromkötetes mű 1796 és 1799 között jelent meg (Nádor 2014).

Vályi András korai haláláig, 1801-ig töltötte be a magyartanári állást a pesti egyetemen, majd 1802-ben nem kevésbé jelentős nyelvész, mint Révai Miklós került a helyére. Őt Czinke Ferenc követte, akit azonban nem mindenki tartott méltónak arra, hogy Révai katedráján üljön. Vitkovics Mihály például egyik levelében úgy nyilatkozik, hogy „Czinke...nem arra való, hogy magyar nyelvet, mégpedig az univerzitásban, tanítson.” (idézi Lőkös 1986: 422). Halála után (1829) azonban évekig nem neveztek ki senkit, s csak 1835-ben vette át a vezetést a történész Horvát István (Borsodi-Tüskés 2010).

A katedrán neves személyiségek váltották egymást, s a kezdetben „a magyart idegen nyelvként tanító sejtetcskéből” (Szili 2017) idővel jelentős tanszék alakult ki az egye-

2 A könyv latin és német változata a 1991-ben a *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből* 21. számaként is megjelent (Vályi András: *A magyar nyelv gyakorlati tanítása és tanulása*).

3 Magyar címe: *A magyar nyelv gyakorlati tanításának és tanulásának alapvonalai erre a célra készített táblázattal* (Éder 1991)

temen, egyre bővülő feladatkörrel. Ennek történetét azonban jelen tanulmány keretei között nem lehetséges részletesen feldolgozni.

3. A Központi Magyar Nyelvi Lektorátus

Alaposabban kell azonban foglalkozni azzal az időszakkal, amely 1952-ben kezdődött. 65 évvel ezelőtt, ebben az évben alakult meg az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a Központi Magyar Nyelvi Lektorátus (a továbbiakban Lektorátus), amelynek kezdetben a Magyarországon tanulni szándékozó külföldi egyetemisták intenzív nyelvi képzése, azaz a magyar nyelven folyó tanulmányokra való felkészítés volt az elsődleges feladata (Éder 1983, Nádor 1998, Szili 2017). Ugyancsak ebben az évben jött létre a Koreai Előkészítő Iskola, amely a Lektorátushoz hasonló munkát látott el (Nádor 1998). A szocialista ösztöndíjpolitika következményeként azonban egyre több külföldi hallgató érkezett Magyarországra a szovjet blokk, illetve az ún. harmadik világ országaiból, így a két intézmény egy idő után már nem tudott az eredeti felállásban működni. Ezért 1957-ben új intézmény született: a Külföldi Ösztöndíjasok Egyetemi Előkészítője, későbbi és közismert nevén a Nemzetközi Előkészítő Intézet (NEI)⁴, amely 1964 és 1966 az ELTE Nemzetközi Előkészítő Kollégiuma néven is működött (Nádor 1998: 86).

A Lektorátus feladatköre ettől kezdve módosult: az ELTE-n tanuló külföldi diákok nyelvoktatása, illetve a nyelvi szigorlatok lebonyolítása mellett a felsőoktatásban tanuló, nem magyar anyanyelvű hallgatók szaknyelvi oktatását irányította. Ehhez az anyagi háttérrel és a hallgatói utánpótlást folyamatosan biztosította az állam, aminek köszönhetően évente százas nagyságrendben végeztek olyan külföldiek a magyar egyetemeken, „akiknek szakmai anyanyelve a magyar lett” (Szili 2017).

3.1. Hegyi Endre, vezető lektor

A Lektorátus megalapítása után Hegyi Endre került az oktatóhely élére. Az 1916-ban Erdélyben született költő, műfordító, a Romániai Magyar Írószövetség alapító tagja 1947-ben politikai okokból költözött át Magyarországra. Itt az ELTE tanáraként elsősorban nyelvészettel, a magyar nyelv oktatásával foglalkozott, bár műfordítói tevékenységét sem hagyta abba. Érdekesség, hogy Omar Khajjam 11. századi perzsa költő költeményeit perzsa diákjai segítségével ültette át magyarra. 1963–66-ig Kínában, a pekingi egyetemen tanított magyar nyelvet (Hegyi I. 2001). Ezekben az években Szathmári István volt a Lektorátus⁵ megbízott vezetője (ELTE Ért. 1963/64, 1965/66).

A Központi Magyar Nyelvi Lektorátus munkatársairól az ELTE első, 1954/55-ös tanévről vonatkozó egyetemi értesítője ad információt: Hegyi Endre adjunktus, vezető lektor;

4 Jogutódja a Balassi Intézet.

5 Az 1963/64-es tanévtől az 1967/68-as tanévig Magyar Nyelvi Lektorátus néven működik (ELTE Ért. 1963/64, 1966/67, 1967/68)

Bánhidi Zoltán tanársegéd, lektor; Jókay Zoltán tanársegéd, lektor; Mihályi József tanársegéd, lektor (ELTE Ért. 1954/55).

A Lektorátus oktatói, illetve külsős munkatársai tananyagíróként is hozzájárultak a magyar mint idegen nyelv oktatásához. A munkaközösség élén Hegyi Endre önállóan vagy szerzőtárssal több külföldieknek készült egyetemi jegyzetet, tankönyvet írt, illetve szerkesztett. A tananyagírás mellett nyelvészeti és módszertani írásokat is publikált. Utóbbiakban elsősorban a grammatikai problémákra, a nyelvtan tanítására koncentrált (Hegyi 1967, 1969, 1971, 1988, Hegyi–Mihályi 1962).

A magyar nyelv oktatásának módszertani kérdéseivel több önálló kiadványban is foglalkozik. 1962-ben jelent meg az *Elvi és módszertani szempontok a külföldi ösztöndíjasok magyar nyelvi oktatásához* (1962) és a Mihályi Józseffel közösen írt *Nyelvtani útmutató külföldi hallgatók magyar nyelvi oktatásához* című módszertani jegyzet, amelyben „az anyagközlés és a módszertani irányítás egybefonódva vonul végig” azokra a problémákra összpontosítva, „amelyekkel a külföldiek sajátos magyar nyelvi oktatását haladó fokon megjavíthatjuk” (Hegyi–Mihályi 1962: 3.). Ebben a szerzők kitérnek a kiejtés, a különböző szófajok, a mondatrészek, a mondat szerkesztés, a mondat típusok tanításának kérdéseire, az ezekkel kapcsolatos nehézségekre, illetve a szókincsfejlesztésre.

Hegyi Endre több munkájának témája a magyar nyelv vonzatközpontú leírása, amelynek tanulságait a nyelvvoktatásban is hasznosította. Ezek sorába illeszkedik a *Hogyan tanítsuk idegen nyelvként a magyart? A vonzatközpontú nyelvvoktatás módszere* című jegyzet (1967). A külföldi ösztöndíjas diákokat oktató tanároknak készült *A magyar mint idegen nyelv a felsőoktatásban* (1971), amely elméleti és gyakorlati útmutatást ad arra vonatkozólag, hogy a NEI-ben végzett hallgatókat hogyan kell továbbfejleszteni. Konkrét nyelvtani problémák tanításával foglalkozik, melyek egyike itt is a vonzatközpontúság és a mondattranszformáció.

A magyar nyelvi tananyagok közül a szaknyelvvoktatás jegyében született a *Szakmai olvasmányok az Agrártudományi Egyetem, a Közgazdasági Egyetem és a Természettudományi Kar külföldi ösztöndíjas hallgatói számára* című ELTE-jegyzet (1962), melynek Hegyi Endre és Mihályi József a szerzője. A szöveggyűjtemény rövidebb terjedelmű, forrásmegjelölés nélküli szövegekből áll, melyek egy része markánsan – és nyilván kötelezően – tükrözi a hivatalos politikai irányvonalat.

A korábban említett *Nyelvtani útmutatót* Hegyi Endre 1963-as, *Magyar nyelvgyakorlatok az egyetemeken és főiskolák külföldi hallgatói számára* című jegyzete már hivatkozási pontnak tekinti, ennek 'korszerűsített anyagát és módszerét kapcsolja be szervesen az oktatásba, másrészt továbbfejleszti a módszert a tanítás közben szerzett tapasztalatok alapján" (3.) A tankönyv elsősorban a bölcsészkarok hallgatóinak szól. Szépirodalmi szövegeket tartalmaz – ezek közül az első Hegyi Endre *A Tiszán* című írása –, amelyek feldolgozását foglalkozásokra bontja az első és második évfolyam számára. Az egyes szövegeket általában több foglalkozáson dolgoztatja fel, így ezek – az oktatási céloknak alávetve – több részletben jelennek meg. A szövegegységeket szólista, szómagyarázat követi, illetve a hozzájuk kapcsolódó nyelvtani anyag megnevezése a *Nyelvtani útmutatóra* való utalással. Az utolsó, kiegészítő rész a magyar történelem vázlatos összefoglalása a honfoglalástól a Rákóczi-szabadságharc bukásáig, irodalmi betétekkel megtoldva.

3.1.1. A Lektorátus munkatársai által írt tananyagok a hetvenes évekig

Ebben az időben sorra jelentek meg olyan jegyzetek és tankönyvek, melyek szerzői a Lektorátus munkatársai voltak (Szili 2017).

Az 1954/55-ös egyetemi értesítőben még tanársegédként szereplő – később egyetemi docens, kandidátus – Bánhidi Zoltán a megalapítás évében Pais Dezső támogatásával lett a Lektorátus munkatársa. „Az új intézmény megszervezésében és az oktatáshoz szükséges tananyagok elkészítésében oroszánrészt vállalt magára.” (Éder 1999a: 119). Számos tankönyv szerzője, amelyek között akadtak olyanok, amelyek száz- ezres példányszámban keltek el (Éder 1999a). Nyolc hazai és három müncheni kiadást ért meg az először 1958-ban megjelent „Bánhidi–Jókay–Szabó” (Szili 2006a: 124), vagyis a *Lehrbuch der ungarischen Sprache*, melyet 1965-ben követett angol nyelvű „testvére” a *Learn Hungarian* című tankönyv. Utóbbinak hat magyar és két londoni kiadása volt. Jókay Zoltánnal közös munka az *Ungarisch über Ungarn* (1962), amely a *Lehrbuch* haladóknak szóló folytatása (Éder 1999a).

Egyetemi jegyzetei – melyeket önállóan vagy társszerzőkkel írt, illetve szerkesztett – a Lektorátus feladatainak sokszínűségét példázzák. A *Magyar múlt* irodalmi szöveggyűjtemény történelmi bevezetőkkel, amelyek az 1957-es általános- és középiskolai tankönyvek alapján készültek (Bánhidi 1958:3). Bencsáth Aladárnéval és Mihályi Józseffel közös munka a *Szemelvénygyűjtemény külföldi egyetemi hallgatók számára* (1965). Ebben a szerzők arra törekedtek, hogy az oktatók válogathassanak a nyelvtanulók számára megfelelő, különböző szintű szövegek között. A harmadik rész a bölcsészhallgatóknak szól, akik megismerkedhetnek többek között Janus Pannonius, Heltai Gáspár, Tinódi, Balassi, Pázmány, Zrínyi, Gyöngyösi műveivel épp úgy, mint Jókával, Mikszáthtal, a nyugatosokkal vagy József Attilával. Ugyanez a szerzőhármas írta a bölcsészeknek szánt *Szerkesztéstani, jelentéstani és stilisztikai gyakorlatokat* (1964), amely a gyakorlatok mellett elméleti ismereteket is tartalmaz.

Az orvosi egyetemek hallgatói számára készült Bánhidi Zoltánnak *Az orvosi nyelv I–II.* (1962, 1963), illetve *A magyar orvostudomány köréből* (1967) című, orvosi témájú szövegeket tartalmazó jegyzete.

Bencsáth Aladárné – a fentiekben említett tananyagok mellett – számos szaknyelvi jegyzet szerzője, aki a műszaki, a közgazdasági, a bölcsészettudományi, illetve az agrártudományi, kertészeti, erdészeti egyetemeken tanuló hallgatóknak is állított össze tananyagot. Az alábbiakban az ELTE kiadásában megjelenő munkáit közlöm.

A műszaki egyetemeken tanulóknak:

- *Magyar nyelvű műszaki szövegek a műszaki egyetemek külföldi hallgatói számára* (1963)
- *A műszaki tudományok magyar úttörői* (1964)
- *Magyar nyelvű szakmai olvasmányok* (1964)

A közgazdaságtudományi felsőfokú oktatási intézményekben tanuló külföldi hallgatók számára:

- *Magyar nyelv* (1972)

A bölcsészettudományi karoknak:

- *Tudósok, feltalálók a magyar múltból* (1974)

Az agrártudományi, kertészeti, erdészeti területen tanulóknak (Kálmán Máriával):

- *Magyar nyelv az agrártudományi, kertészeti, erdészeti egyetemek és felsőfokú tanintézetek külföldi hallgatói részére* (1971)

3.2 Éder Zoltán és a szakalapítás

Az ELTE egyetemi értesítőinek tanúbizonysága szerint az 1979/80-as tanévben Molnár József vezette a Lektorátust megbízott lektorátusvezetőként (ELTE Ért. 1979/80), majd 1980-tól Éder Zoltánt állta a Lektorátus élén (ELTE Ért. 1980/81)⁶.

Éder Zoltán a Könyves Kálmán Gimnázium olasztanáraként fonetikával is foglalkozott, nyelvpedagógiai tanulmányokat írt, valamint ebben az időszakban indult Babits-kutatói munkássága is. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos munkatársaként nyelvműveléssel, illetve nyelvtudomány-történettel foglalkozott. Nápolyi vendégtanársága alatt lett „a magyar mint idegen nyelv diszciplínájának a művelője” (Éder 1999b: 8), ezután pedig az ELTE BTK Központi Magyar Nyelvi Lektorátusának vezetője.

Ma már szinte hitetlenkedve olvassuk például az 1983/84-es értesítőben a munkatársak irigylésre méltóan hosszú névsorát: Dr. Éder Zoltán lektorátusvezető egyetemi docens, kandidátus; Dr. Bánhidi Zoltán egyetemi docens, kandidátus; Dr. Jónás Frigyes egyetemi adjunktus; Dr. Magyarfalvi Lajosné egyetemi adjunktus; Kálmán Péter egyetemi tanársegéd; Hegedűs Rita egyetemi tanársegéd; Lóskáné Szili Katalin egyetemi tanársegéd; Kapalyag Józsefné tanszéki előadó; Dr. Horváth Judit intézeti tanársegéd, mb. előadó; Knausz Dezsőné vezető könyvtáros, mb. előadó; Zsámboki Péter szakalkalmazott, mb. előadó (ELTE Ért. 1983/84).

A hetvenes évektől kezdve a különböző tudományterületek elkezdtek fokozatosan leválni a szaknyelvoktatással foglalkozó Lektorátusról. A folyamat a Budapesti Műszaki Egyetem Nyelvi Intézete Magyar Nyelvi Csoportjának megalakulásával kezdődött 1976-ban (Nádor 1998, Szili 2017). Éder Zoltán azonban a nem magyar anyanyelvűek oktatása mellett új feladatot vállalt magára: a magyar mint idegen nyelv tanári szak megalapítását, koncepciójának kidolgozását. A szakot – melynek tervezésében Ginter Károly is részt vett –, eredetileg nappali tagozatra szánták, ezt azonban a minisztérium nem hagyta jóvá (Éder 1993). Végül 1982-ben indult, posztgraduális formában, négy féléves képzés keretében. Az első hallgatók a Lektorátus akkori tanársegédei voltak: Szili Katalin, Hegedűs Rita és Kálmán Péter, akik később mindannyian a Lektorátus formálódó kutatócsoportjának tagjai és a szak oktatói lettek (Éder 1993, Szili 2017). 1994-től a magyar mint idegen nyelv szak nappali B szak formájában működött tovább, és csak magyar szakos hallgatók vehették fel (Szili 2017).

Az 1988-as, módosított tanterv megfogalmazása szerint a cél „olyan tanárok képzése, akik speciális szakmai ismeretek birtokában képesek idegen anyanyelvűeket a

6 Éder Zoltán *A magyar nyelv a felsőoktatásban* (1993) című összefoglalójában 1979 szerepel a kinevezése éveként.

magyar nyelvnek szóban és írásban való használatára megtanítani, másfelől akik sajátos művelődéstörténeti ismeretekkel felvértezve alkalmasak arra, hogy a külföldieket a magyar kultúra ismeretébe bevezessék.” (Éder et al.1989:2). A tanterv a következő résztárgyakat tartalmazta: A magyar mint idegen nyelv oktatásának elmélete; A magyar mint idegen nyelv oktatásának módszertana; Funkcionális és összevető nyelvvizsgálat; A magyar művelődés múltja és jelene; Óralátogatás és tanítási gyakorlat (Éder et al. 1989).

A szak életrehívásával kapcsolatban fontos megjegyezni, hogy a „80-as évek közepe-vége az önmeghatározás, az alkalmazott nyelvészetbe való integrálódás időszaka a terület számára. Az ugyanis, hogy létezik egy diszciplína, amelynek az anyanyelv idegen ajkúaknak való tanítása a feladata, s amely mind tárgyát, mind megközelítésmódját, mind módszertanát tekintve különbözik az anyanyelvoktatástól, de az idegennyelv-oktatástól is, ekkortájt mondatik ki egyértelműen.” (Szili 2017).

A magyar mint idegen nyelv fogalmának definiálása, diszciplináris helyének kijelölése fontos feladat ebben az időben, amelyben Éder Zoltán is részt vett (1984). A Lektorátuson folyó kutatások fő irányát két területen jelölte ki: „az egyik a diszciplinánk múltjának felderítése, a másik a grammatikai tanulmányok köre.” (Éder 1993: 315). A régi nyelvtan- és nyelvkönyvírók közül elsősorban és egyebek mellett Bél Mátyás (Hegedűs 1984), Táncsics Mihály (Kálmán 1985, 1991), Verseggy Ferenc (Éder 1988), Sylvester János (Éder 1990), Vályi András (Éder 1991, 1992), Lotz János (Szili 1991ab) munkásságát dolgozták fel (Éder 1993). Éder Zoltán Gyarmathi Sámuel *Nyelvmesterével* foglalkozó tanulmányával (Éder 1995) megszerezte a habilitált doktori címet (Éder 1999b).

A grammatika területén folytatott kutatásaik, elemzéseik a magyar nyelv oktatásához biztosítottak elméleti alapot. Éder első ilyen témájú munkája (1980) a magyar igealakok személyes névmási tárgyhatározottságával foglalkozott (Éder 1993).

1983-tól adta ki a Lektorátus Éder Zoltán szerkesztésében a *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* című kiadványsorozatát, amelyben a magyar mint idegen nyelv grammatikájával, oktatásával, módszertanával foglalkozó írások mellett helyet kaptak tudománytörténeti tanulmányok, sőt a hungarológia szempontjából értékes művek reprint kiadásai is.

Itt Éder Zoltán számos munkája jelent meg (egy részük másodközlésben), amelyeknek már a – teljesség igénye nélküli – felsorolásából is látszik, hogy a szerző a diszciplína több területével foglalkozott. A sorozat 2. részében (*A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye* 1984) a magyar mint idegen nyelv rokon fogalmakhoz (második nyelv, környezetnyelv) való viszonyát határozza meg. A *Fejezetek a magyar mint idegen nyelv oktatásának történetéből* (1983) illetve a *Vályi András, a magyar nyelv tanára* (1991) című írások történeti szempontból foglalkoznak a magyar nyelv idegen nyelvként való tanításával. A kiadványok között vannak olyanok, amelyek a magyar nyelvet leíró, illetve oktató nyelvtanokat mutatják be (15. *Verseggy Ferenc nyelvtanai tekintettel a magyar mint idegen nyelv oktatására* 1988, 19. *Sylvester grammatikájának utóéletéről* 1990). A Szili Katalinnal és Kálmán Péterrel közösen írt *Sajátos rendező elvek a magyar mint idegen nyelv leírásában és oktatásában* (1984) a magyar nyelv célnyelvi környezetben való, kommunikációközpontú tanításának szempontrendszerét foglalja össze. *A magyar mint idegen nyelv tanári szak* (1989), illetve *A magyar mint idegen nyelv a felsőoktatásban* (1993)

című munkák az oktatás konkrét kérdéseivel, körülményeivel, a szak létrejöttével, céljaival, munkájával foglalkoznak.

A *Dolgozatokban* a Lektorátus tanárai (Szili Katalin, Hegedűs Rita, Kálmán Péter, Pomozi Péter) is publikáltak, de egy idő után a szak hallgatói is lehetőséget kaptak arra, hogy tanulmányaikat megjelentessék a sorozatban.

A tudományos munkák mellett a Lektorátus külsős és belsős munkatársai által írt ELTE-jegyzetek is születtek ebben az időben, bár – a feladatkörök átalakulása és az egyre csökkenő oktatói létszám következtében – a korábbiakhoz képest kisebb számban (Éder 1993, Szili 2017):

- Jónás Frigyes: *Stílusművelés* 1980.
- Eszterág Albert: *Nyelvtani gyakorlatok és szövegek a pedagógiai intézetekben tanuló hallgatók számára* 1989.
- Hegedűs Rita – Kálmán Péter – Szili Katalin: *Magyar nyelv I. éves külföldi bölcsész-hallgatóknak* 1989.
- Hegedűs Rita: *Magyar nyelv II. Külföldi bölcsészhallgatóknak* 1990.
- Hegedűs Rita: *Magyar nyelv külföldi joghallgatóknak* 1992.

3.3. Szili Katalin, a Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék vezetője

1997-ben Szili Katalint nevezték ki a Központi Magyar Nyelvi Lektorátus élére. Egyetemi pályafutását a Lektorátuson kezdte tanársegédként, jelenleg habilitált egyetemi docens.

Először a külföldi hallgatók oktatásával foglalkozott, majd Éder Zoltán idején az elsők között szerzett magyar mint idegen nyelv szakos diplomát. Ettől kezdve a külföldi diákok mellett a leendő tanárok képzésében is részt vett. A Groningeni Egyetemen töltött vendégoktatói időszak után az induló nappali képzés hallgatóit tanította.

A Bologna-rendszer keretében elinduló új kreditrendszerű képzés új kihívásokat jelentett. Szili Katalin – akkor már lektorátusvezetőként – kidolgozta a szak új koncepcióját, ami a régi tárgyak mellett (a magyar mint idegen nyelv otatásának elmélete és gyakorlata, hungarológiai kurzusok) újak bevezetését is jelentette: pragmatika, interkulturális nyelvészet, funkcionális nyelvészet (Szili 2017). A 2010/11-es tanévtől megindult az MA szintű képzés, melyre már bármely tanár szakos BA szintű diplomával és egy felsőfokú nyelvvizsgával lehetett jelentkezni. (A magyarországi egyetemek közül az ELTE mellett a Károli Gáspár Református Egyetem indíthatott akkreditált szakot.) Időközben az ELTE-n létrejött a magyar mint idegen nyelv minor szak is, valamint a Művelődéstörténet Tanszékén a hungarológia diszciplináris szak és annak magyar mint idegen nyelv leágazása (jelenleg specializáció). Ezeknek a szakmai irányítását szintén Szili Katalin végzi.

2011-ben nagy változás következett be a Lektorátus történetében: tanszéki rangot kapott, és azóta Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék⁷ néven működik. Feladatai közé tartozik a fenti képzések óráinak ellátása, valamint az állami ösztöndíjas külföldi hallga-

7 ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék

tók oktatása. Emellett Szili Katalin az Erasmus-hallgatók tanfolyamait és az ELTE magyar nyelvi nyári egyetemén tanulók képzését is szervezi és irányítja (Szili 2017). A 2016/17-es tanévtől a Stipendium Hungaricum-ösztöndíjasok tanfolyamának szakmai felelőse. Meg kell azonban jegyezni, hogy a Tanszék megnövekedett feladatköre és kis tanárlétszáma nem állnak arányban egymással. A tanszékvezetőn kívül jelenleg csupán négy státuszban levő oktató dolgozik itt: Berki Judit, Maróti Orsolya, Szabó T. Anikó, Bándli Judit.

Szili Katalin nyelvészként is jelentős munkásságot tudhat magáénak. Főbb kutatási témái a régi magyar nyelvtanok, nyelvkönyvek (2012, 2016b), az igekötők és az aspektus (2000a, 2001a, 2003a, 2005ab, 2016a), illetve a nyelv és a kultúra kapcsolata (2005c, 2006b, 2009). A pragmatika területén belül az udvariasságot (2000b, 2007, 2016b), valamint a beszédaktusok megvalósítási módjait (2002ab, 2003b, 2004ab) vizsgálta. Ő az első magyar nyelvű, összefoglaló jellegű pragmatikakötet, a *Tetté vált szavak* (2004b) szerzője. Bár a dolgozat mindenek előtt a magyar mint idegen nyelv oktatásával foglalkozó műveket veszi számba, fontos megjegyezni, hogy Szili Katalin munkája nemcsak az intralingvális beszédaktuskutatások területén jelentős, hanem az interlingvális, köztesnyelvi vizsgálatok és a magyar nyelvi tananyagok kidolgozásához is alapul szolgál.

Nyelvtanárként több mint három évtizedes tapasztalattal rendelkezik. Ez alatt az idő alatt számos tanulmánya született a grammatikai jelenségek tanításáról (1999, 2001b, 2010), ezen kívül írt egyetemi jegyzetet, magyarnyelv-könyvet, módszertankönyvet és tanítványaival együtt feladatgyűjteményt. A magyar mint idegen nyelv oktatás gyakorlati kérdései 1–3. című módszertani tantárgyat az MA szakon hagyományosan Szili tanárnő tartja.

3.3.1. Módszertan és tananyagfejlesztés

Az előző részben említett *Magyar nyelv I. éves külföldi bölcsészhallgatóknak* című jegyzet (1989) szerzői Hegedűs Rita, Kálmán Péter és Szili Katalin. A tankönyv két fő részre oszlik. Az elsőben szövegeket találunk a (1.) történelem és filozófia; (2.) a nyelvészet, pszichológia és szociológia; valamint a (3.) művészettörténet, néprajz és könyvtártudomány tárgyköréből. A második rész – az egyetemre frissen bekerült hallgatók nyelvtudásához, szükségleteihez igazodva – nyelvtani feladatokat és magyarázatokat tartalmaz.

1990-ben Bécsben adták ki a *Lépésről lépésre. Ungarisch für Anfänger* című tankönyvet, Szili Katalin és Szalai Zsuzsa munkáját. A könyv további kiadásai (1993, 2000, 2005, 2006) szintén Bécsben jelentek meg. A kezdőknek szóló tananyag német közvetítőnyelvet használ. A kötet alapján 1992-ben 26 részes oktatófilm (*Találkozások Magyarországon – Begegnungen auf Ungarisch*) készült, amelynek forgatókönyvét és oktatóprogramját Szili Katalin állította össze. A sorozatot az ORF2 vetítette Ausztriában (Éder 1993: 316).

2006-ban született meg a *Vezérkönyv* (Szili 2006c), amely a legfontosabb szakirodalommá vált a leendő magyarnyelv-tanárok és a gyakorló kollégák számára. A cím némi magyarázatra szorul: a népiskolai oktatásban a hajdani vezérkönyvek metodikai tanácsokkal látták el a tanítókat a tananyag feldolgozásával kapcsolatban (H. Varga 2006).

Ezek mintájára készült Szili Katalin könyve. Célja, hogy vezérfonalul szolgáljon a nyelvtani anyag tanításához, és hogy – a szerző szavaival élve – lerövidítse a pályakezdés „megpróbáltatásokkal teli” időszakát (Szili 2006c: 10), amikor nap mint nap szembesülhetünk megválaszolhatatlannak tűnő kérdésekkel a diákjaink részéről.

A könyv két fő részből áll. Az első a hangrend és illeszkedés problémáival, a névszók toldalékolásával és az igeragozás általános kérdéseivel, a második pedig az egyéb fontos grammatikai jelenségek tanításával foglalkozik. Ide tartozik a birtoklás kifejezése (HABEO-szerkezet), a birtokos személyjel, a birtoktöbbsesítő jel, a felszólító mód, a feltételes mód, a főnévi igenév, a határozatlan és határozott ragozás, a létige ragozása, a múlt idő, a szórend, a tárgyrag, a többes szám, az igekötők, valamint az irányhármasság.

Szili Katalin vezetésével tananyagíró műhely is működik a Tanszéken, hallgatóival közösen állították össze a „zöld füzetek” (*A formától a használatig. Hungarian grammar exercises 1–3.*) eddig megjelent három részét, amelyek nagyon népszerűek a magyar mint idegen nyelv tanárok körében. A kiegészítő anyagnak szánt gyakorlófüzetek különböző grammatikai jelenségekhez kapcsolódó nyelvtani gyakorlatokat tartalmaznak, amelyeket három típusba soroltak a szerzők aszerint, hogy a forma vagy a hozzá kapcsolódó funkció gyakoroltatása áll-e az előtérben, illetve hogy mekkora önállóságot igényel az adott feladat megoldása. A zöld füzetek valóban az együttműködés jegyében születtek: nemcsak a gyakorlatok és a szövegek megírása, de a szerkesztés és a rajzok is Szili tanárnő és a hallgatók közös munkája volt. Reméljük, ez a hagyomány ezután sem szakad meg.

A Tanszék oktatói szintén részt vesznek tananyagfejlesztő munkákban. Berki Judit magyar–német tandem tanfolyamok számára készített munkafüzetet (*Kettesben könnyebb* 2006). Ezeket például az Osztrák–Magyar Akció Alapítvány nyári egyetemén – amelyeknek szintén Szili Katalin a szervezője – nagy sikerrel alkalmazzák a tanárok. Bándli Judit és Maróti Orsolya közreműködtek a Nádor Orsolya által szerkesztett *e-Magyarul I.* (2009) című online tananyag létrehozásában. Maróti Orsolya a Magyarország határain kívül élő magyar származású gyerekeknek készült Balassi-füzetek sorozatszerkesztője, és Bándli Judittal együtt egyik szerzője. A többi szerző: Gordos Katalin, Sipos Linda és Varga Virág szintén az ELTE magyar mint idegen nyelv szakán végeztek.

A Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék életében voltak könnyebb és nehezebb időszakok, de – ahogy az az előzőekből remélhetőleg kiderült – az állandóságot mindig biztosította a szakma iránti elkötelezettség, ami jelen volt a múltban, és reméljük, hogy a jövőben is jelen lesz.

Irodalom

- Benkő Loránd 1960. *A magyar irodalmi írásbeliség a felvilágosodás korának első szakaszában*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Borsodi Csaba – Tüskés Anna 2010. *Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának története képekben 1635–2010*. ELTE BTK, Budapest.
- Éder Zoltán 1980. A magyarigealakok személyes névmási tárgyhatározottsága. In Imre S. – Szathmáril. (szerk.) *A magyar nyelv grammatikája*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 289–98.
- Éder Zoltán 1983. Fejezetek a magyar mint idegen nyelv oktatásának történetéből. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 1.
- Éder Zoltán 1984. A magyar mint idegen nyelv diszciplináris helye. *Magyar Nyelvőr* 108. 63–74. és *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 2.
- Éder Zoltán 1988. Versegly Ferenc nyelvtanai tekintettel a magyar mint idegen nyelv oktatására. *Magyar Nyelvőr* 112. 57–66. és *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 15.
- Éder Zoltán 1990. Sylvester Grammatikájának utóéletéről. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 19.
- Éder Zoltán 1991. Vályi András, a magyar nyelv tanára. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 21. Újraközlés: Éder Zoltán 1999. *Túl a Duna-tájon*. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó, Budapest, 86–96.
- Éder Zoltán 1992. Vályi András, a magyar mint idegen nyelv tanára a pesti egyetemen. *Magyar Nyelvőr* 88. 148–57.
- Éder Zoltán 1993. A magyar mint idegen nyelv a felsőoktatásban. *Magyar Nyelvőr* 117. 311–320. és *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből* 30.
- Éder Zoltán 1995. Gyarmathi Sámuel Nyelvmesterének egyik fő forrása. *Magyar Nyelvőr* 91. 52–63, 140–156, 291–310.
- Éder Zoltán 1999a. Bánhidi Zoltán köszöntése 80. születésnapja alkalmából. *Magyar Nyelv* 95. 118–20.
- Éder Zoltán 1999b. Éder Zoltán vallomása pályájáról. In Bolla Kálmán (szerk.) *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások* 60. Eötvös Loránd Tudományegyetem Fonetikai Tanszék
- Éder Zoltán – Kálmán Péter – Szili Katalin 1984. Sajátos rendező elvek a magyar mint idegen nyelv leírásában és oktatásában. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből* 5.
- Éder Zoltán – Hegedűs Rita – Horváth Judit – Szili Katalin 1989. A magyar mint idegen nyelv tanári szak. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és hungarológia köréből* 17.
- ELTE Ért. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Értesítője 1954/55, 1963/64, 1965/66, 1966/67, 1967/68, 1979/80, 1980/81, 1983/84
- H. Varga Márta 2006. *Szili Katalin: Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához*. (A magyart idegen nyelvként oktató tanároknak). Enciklopédia Kiadó, Budapest, 2006. 215 l. *THL2 Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 1–2. 194–196.

- Hegedűs Rita 1984. Nyelvtan és nyelvtanítás viszonya Bél Mátyás Sprachmeisterében. *Magyar Nyelvőr* 108. 75–83. és *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 3.
- Hegyi Endre 1962. *Elvi és módszertani szempontok a külföldi ösztöndíjasok magyar nyelvi oktatásához*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hegyi Endre 1967. *Hogyan tanítsuk idegen nyelvként a magyart? A vonatközpontú nyelvoktatás és módszere*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hegyi Endre 1969. Magyaroktatás idegen anyanyelvűeknek. In *Magyartanítás külföldön* 1. 5–21.
- Hegyi Endre 1971. *A magyar mint idegen nyelv a felsőoktatásban*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hegyi Endre 1988. A vonat és transzformáció szerepe a magyar mint idegen nyelv oktatásában. *A Hungarológia Oktatása* 4. 48–61.
- Hegyi Endre – Mihályi József 1962. *Nyelvtani útmutató külföldi hallgatók magyar nyelvi oktatásához*. Tankönyvkiadó, Budapest
- Hegyi Ildikó 2001. In memoriam dr. Hegyi Endre (1916–1995) *Hungarológiai Évkönyv* 2. 160–165.
- Kálmán Péter 1985. Táncsics Mihály nyelvkönyveinek mához szóló üzenete. *Magyar Nyelvőr* 109. 310–321.
- Kálmán Péter 1991. Táncsics Mihály nyelvészeti munkássága. In Kiss J. és Szűts L. (szerk.) *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 328–333.
- Lőkös István 1986. Eger és a felvilágosodás. *Irodalomtörténet* 18. 409–423.
- Mészáros István 1976. Iskolai nyelvművelő módszerek a XVIII. század végén. *Magyar Nyelvőr* 100. 177–184.
- Nádor Orsolya 1998. A magyar mint idegen nyelv/hungarológia oktatásának története. In Giay Béla – Nádor Orsolya (szerk.) *Magyar mint idegen nyelv. Hungarológia. Tankönyv és szöveggyűjtemény*. Osiris, Budapest, 38–99.
- Nádor Orsolya 2014. Vályi András emlékezete. *Anyanyelv-pedagógia* 7 <http://anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=537> Utolsó letöltés: 2017. május 10.
- Szili Katalin 1991a. Lotz János nyelvtanáról. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből*. 24.
- Szili Katalin 1991b. Lotz János jelentősége a magyar nyelvészetben. In Kiss J. – Szűts I. (szerk.) *Tanulmányok a magyar nyelvtudomány történetének témaköréből*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 664–669.
- Szili Katalin 1999. Hogyan tanítsuk? I. Az igekötők. A kétféle igeragozás. *Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből* 38.
- Szili Katalin 2000a. A magyar időhatározók rendszere (összefüggésben a mondat idő- és aspektusviszonyaival). *Magyar Nyelv* 96. 272–282.
- Szili Katalin 2000b. Az udvariasság elméletéről, megjelenésmódjairól a magyar nyelvben. A magyar nyelv pragmatikai szempontú vizsgálatának egy lehetséges fejezetéhez. *Hungarológia*. 2. 261–282.
- Szili Katalin 2001a. A perfektivitás mibenlétéről a magyar nyelvben a meg igekötő funkciói kapcsán. *Magyar Nyelv* 97. 262–282.

- Szili Katalin 2001b. A magyar főnévi esetrendszer sajátosságairól a magyar mint idegen nyelv tanításának szempontjait is tekintve. *Hungarológiai évkönyv* 2. 34–48.
- Szili Katalin 2002a. A kérés pragmatikája a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 126. 12–30.
- Szili Katalin 2002b. Hogyan is mondunk nemet magyarul? *Magyar Nyelvőr* 126. 204–220.
- Szili Katalin 2003a. A *ki* igekötő jelentésváltozásai. *Magyar Nyelv*. 99. 163–188.
- Szili Katalin 2003b. Elnézést, bocsánat, bocs...: a bocsánatkérés pragmatikája a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 127. 292–307.
- Szili Katalin 2004a. A bókra adott válaszok pragmatikája. Adalékok a szerénység nyelvi megnyilvánulásához a magyar nyelvben. *Magyar Nyelvőr* 128. 265–285.
- Szili Katalin 2004b. *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- Szili Katalin 2005a. A *be* igekötő jelentésváltozásai I. *Magyar Nyelvőr* 129. 151–164.
- Szili Katalin 2005b. A *be* igekötő jelentésváltozásai II. *Magyar Nyelvőr* 129. 282–299.
- Szili Katalin 2005c. A múlt tanításairól és a jelen kihívásairól a nyelv és a kultúra tanításának kapcsán. *THL2 Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture*. 44–53.
- Szili Katalin 2006a. Búcsú Bánhidi Zoltántól. *Magyar Nyelv* 102. 123–125.
- Szili Katalin 2006b. Nyelvbe rejtett üzenetek. *Magyar Nyelv* 102. 33–43.
- Szili Katalin 2006c. *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához. (A magyart idegen nyelvként tanító tanároknak)*. Enciklopédia Kiadó
- Szili Katalin 2007. Az udvariasság pragmatikája. *Magyar Nyelvőr* 131. 1–17.
- Szili Katalin 2009. Szavak dialógusa. *THL2 Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture* 15–27.
- Szili Katalin 2010. A grammatika a magyart idegen nyelvként tanító munkákban – a közelmúlt eredményei és a jövő kihívásai. *THL2 Journal of Teaching Hungarian as a 2nd Language and Hungarian Culture*. 169–185.
- Szili Katalin 2012. Bél Mátyás Sprachmeistere újra és újra. *Magyar Nyelv* 108. 341–357.
- Szili Katalin 2016a. Az érzelmeket kifejező igékről, különös tekintettel aspektuális jellemzőikre. *Magyar Nyelvőr* 140. 214–229.
- Szili Katalin 2016b. Principles of Politeness and Empirical Speech Act Studies. In Szili K. – Bándli J. – Maróti O. (szerk.) *Pragmatics in Practice*. ELTE BTK FSA Program <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/30080> Utolsó letöltés: 2017. május 10.
- Szili Katalin 2016b. Szívderítő utazás a 17. század végi beszélgetések világába (Warner Kristóf tíznyelvű Gazophylacium-áról). *Magyar Nyelv* 112. 325–332.
- Szili Katalin 2017. A tanszék története. *Az ELTE BTK Magyar mint Idegen Nyelv Tanszékének honlapja*. <http://mid.elte.hu/index.php/a-tanszek-tortenete/> Utolsó letöltés: 2017. május 10.

Tananyagok, nyelvi jegyzetek

- Bándli Judit – Gordos Katalin – Maróti Orsolya 2015. Játssz velünk! *Balassi-füzetek* 5. Balassi Intézet, Budapest.
- Bánhidi Zoltán 1958. *Magyar múlt (Irodalmi szöveggyűjtemény történelmi bevezetőkkal) A magyarországi egyetemeken tanuló felsőbbéves külföldi hallgatók számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bánhidi Zoltán 1962. *Az orvosi nyelv I. (Magyar nyelvi jegyzet az orvostudományi egyetem külföldi hallgatói számára).* Orvostudományi Egyetem, Budapest.
- Bánhidi Zoltán 1963. *Az orvosi nyelv II. (Magyar nyelvi jegyzet az orvostudományi egyetem külföldi hallgatói számára).* Orvostudományi Egyetem, Budapest.
- Bánhidi Zoltán 1967. *A magyar orvostudomány köréből (haladó nyelvkönyv külföldieknek).* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bánhidi Zoltán – Bencsáth Aladárné – Mihályi József 1964. *Szerkesztéstani, jelentéstani és stilisztikai gyakorlatok.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bánhidi Zoltán – Bencsáth Aladárné – Mihályi József 1965. *Szemelvénygyűjtemény külföldi egyetemi hallgatók számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bánhidi Zoltán – Jókay Zoltán – Szabó Dénes 1958. *Lehrbuch der ungarischen Sprache.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bánhidi Zoltán – Jókay Zoltán 1962. *Ungarisch über Ungarn. Lesebuch und Grammatik für Fortgeschrittene.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bánhidi Zoltán – Jókay Zoltán – Szabó Dénes 1965. *Learn Hungarian.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bencsáth Aladárné 1963. *Magyar nyelvű műszaki szövegek a műszaki egyetemek külföldi hallgatói számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bencsáth Aladárné 1964. *A műszaki tudományok magyar úttörői.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bencsáth Aladárné 1964. *Magyar nyelvű szakmai olvasmányok.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bencsáth Aladárné 1972. *Magyar nyelv. A közgazdaságtudományi felsőfokú oktatási intézményekben tanuló külföldi hallgatók számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bencsáth Aladárné 1974. *Tudósok, feltalálók a magyar múltból* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Bencsáth Aladárné – Kálmán Mária 1971. *Magyar nyelv az agrártudományi, kertészeti, erdőszertti egyetemek és felsőfokú tanintézetek külföldi hallgatói részére.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Berki Judit – Berdichevski, Anatoli 2006. *Kettesben könnyebb. Munkafüzet tandem tanfolyamok számára.* E. Weber Verlag, Eisenstadt.
- Eszterág Albert 1989. *Nyelvtani gyakorlatok és szövegek a pedagógiai intézetekben tanuló hallgatók számára.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hegedűs Rita 1990. *Magyar nyelv II. külföldi bölcsészhallgatóknak.* Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hegedűs Rita 1992. *Magyar nyelv külföldi joghallgatóknak.* ELTE Jogtudományi Kar, Budapest.
- Hegedűs Rita – Kálmán Péter – Szili Katalin 1989. *Magyar nyelv I. éves külföldi bölcsész-hallgatóknak.* Tankönyvkiadó, Budapest.

- Hegy Endre 1963. *Magyar nyelvgyakorlatok az egyetemek és főiskolák külföldi hallgatói számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Hegy Endre – Mihályi József 1962. *Szakmai olvasmányok az Agrártudományi Egyetem, a Közgazdasági Egyetem és a Természettudományi Kar külföldi ösztöndíjas hallgatói számára*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Jónás Frigyes 1980. *Stílusművelés*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Maróti Orsolya – Sipos Linda 2015. *Mesélj nekem! Balassi-füzetek 4*. Balassi Intézet, Budapest.
- Nádor Orsolya (szerk.) 2009. *e-Magyarul 1*. <https://emagyariskola.hu/online-tananyagok/e-magyarul-1> Utolsó letöltés: 2017. május 10.
- Szalai Zsuzsa – Szili Katalin 1990. *Lépésről lépésre. Ungarisch für Anfänger*. Braumüller, Wien.
- Szili Katalin et al. 2011. *A formától a használatig. Hungarian grammar exercises 1*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék, Budapest.
- Szili Katalin et al. 2011. *A formától a használatig. Hungarian grammar exercises 2*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék, Budapest.
- Szili Katalin et al. 2016. *A formától a használatig. Hungarian grammar exercises 3*. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Magyar mint Idegen Nyelv Tanszék Budapest.

Vályi András munkái

1791.

Fundamenta lingvam ungaricam practice docendi et discendi, cum tabella in hunc finem preparata

Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren, und zu lernen: nebst einer hiezu, eingerichteten Hilfstabelle

1793.

A magyar nyelvnek könnyen és hasznosan lehető megtanulására vezető rövid ösvény, avagy sokféle gyakorlások példái a magyar könyvszerzők munkáiból